

การเพิกภัยพิบัติกอดบทรายีน: กรณีความไม่สงบ ทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร (12 มีนาคม - 22 พฤษภาคม 2553)

อุบล ยี่เอ็ง*

การเพิกภัยกับภัยพิบัติไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติหรือน้ำมือมนุษย์ ล้วนเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ต้องการที่อยากจะให้มีโอกาสเข้าไปยุ่งเกี่ยวไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เพราะทุกคนรู้และตระหนักดีว่า จะนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทรัพย์สินและชีวิต และมักจะหลงเหลือร่องรอยของความทุกข์ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และซึมซับในใจในความโศกเศร้าที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่มีค่าที่สุดจากผลของการรณรงค์ที่ต้องเพิกภัยกับภัยพิบัติ คือบทเรียนของทุกฝ่าย ที่จะนำมาสู่การหาแนวทางในการเตรียมพร้อมภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต ถึงแม้ว่าไม่มีใครอยากให้สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอีก

ตลอดระยะเวลาเกือบ 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยพิบัติที่มีสาเหตุมาจากธรรมชาติบ่อยครั้งและเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้เกิดการสูญเสียที่คล้ายคลึงกันซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการรณรงค์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมาเป็นเวลาหลายปี คือสถานการณ์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ทำให้คนไทยทุกคนกังวลใจและอยากให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุขโดยเร็ววัน และขณะที่คนไทยทุกคนเฝ้ารอความหวังนี้ กลับเกิดเหตุการณ์ที่น่ามาซึ่งความสลด หดหู่ใจของคนไทยทุกคนอีกครั้ง การรณรงค์ความไม่สงบทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เดือนมีนาคม - พฤษภาคม 2553 ที่ผ่าน ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก จากเหตุการณ์ดังกล่าว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้หันไปเรียนหลายด้าน รวมถึงตัวผู้เขียนที่ได้รับบทเรียนที่ไม่รู้ว่าเป็นประชาชนคนไทยคนหนึ่ง และในฐานะพยาบาลศูนย์เฝ้าระวังชีพ “นเรนทร” โรงพยาบาลราชวิถี ที่ต้องเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นและเมื่อเหตุการณ์เริ่มคลี่คลาย ผู้เขียนจึงได้ทบทวนเหตุการณ์และถอดบทเรียนที่มีค่าดังนี้ เพื่อให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันถึงจะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมพร้อมในอนาคต ที่อาจจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอีกในประเทศไทย ทั้งๆ ที่ไม่มีใครอยากให้เกิดขึ้น

การถอดบทเรียนครั้งนี้ ผู้เขียนรวบรวมจากประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวเอง และจากการประชุมร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ในระยะเวลาที่ยาวนานกว่า 2 เดือน ของการประชุมจนกระทั่งเกิดความรุนแรงในที่สุด คือตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม - 22 พฤษภาคม 2553 ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการเตรียมการในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ได้รับข้อมูลว่าจะมีการชุมนุมเกิดขึ้น จนเกิดความรุนแรงตามมา และจนกระทั่งสถานการณ์เริ่มคลี่คลายลง ซึ่งผู้เขียนคิดว่า การถอดบทเรียนครั้งนี้ จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องไม่น้อย ดีกว่าปล่อยให้เหตุการณ์ผ่านไป โดยที่

เราทุกคนไม่ได้เกิดการเรียนรู้จากความสูญเสียในครั้งนี้ ผู้เขียนขอเสนอเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น
2. การวางแผนรับสถานการณ์ในภาพรวมของกรุงเทพมหานคร
3. การรับข้อมูลและข่าวสารในภาพรวมของกรุงเทพมหานคร
4. การประเมินวิเคราะห์ข้อมูลและข่าว
5. การวางแผนรับสถานการณ์ของโรงพยาบาลราชวิถี
6. การสร้างระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
7. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขในขณะนั้น
8. บทเรียนและข้อค้นพบ
9. สิ่งทีภาคภูมิใจ

1. เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

1.1 วันที่ 9 เมษายน 2553 สถานีดาวเทียมโทคมลาดหลุมแก้ว

1.3 วันที่ 10 เมษายน 2553 ถนนดินสอ สี่แยกคอกวัว ราชดำเนิน

1.4 วันที่ 22 เมษายน 2553 ระเบิดศาลาแดง ถนนสีลม

1.5 วันที่ 28 เมษายน 2553 อนุสรณ์สถานแห่งชาติ

1.6 วันที่ 30 พฤษภาคม 2553 โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

1.7 วันที่ 13 พฤษภาคม 2553 ระเบิดและปะทะที่ศาลาแดง แยกวิทยุ

1.8 วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 ปะทะที่สวนลุมพินี แยกวิทยุ แยกดินแดง ถนนราชปรารภ และหลายจุดในกรุงเทพมหานคร

1.9 วันที่ 19 พฤษภาคม 2553 การขอพื้นที่คืนบริเวณราชประสงค์ วัดพุทธวนาราม ดินแดง อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิและเหตุการณ์วางเพลิงในหลายจุดของ กรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด

1.10 วันที่ 20 พฤษภาคม 2553 เหตุการณ์วินาศกรรมที่ถนนราชปรารภ สามเหลี่ยมดินแดง และอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

2. การวางแผนรับสถานการณ์ในภาพรวมของกรุงเทพมหานคร

การประชุมที่เกิดขึ้น มีรูปแบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วง บางช่วงเป็นการชุมนุมอยู่ในสถานที่ที่ชัดเจน บางช่วงเป็นดาวกระจายไปรอบเมือง บางช่วงมีการเคลื่อนที่ไปยังสถานที่ที่กำหนดไว้ การวางแผนรับสถานการณ์ จึงพิจารณาจากการวิเคราะห์ถึงความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงในแต่ละรูปแบบของสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นๆ โดยในเขตกรุงเทพมหานคร ศูนย์เฝ้าระวังภัยเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการการแพทย์ฉุกเฉินตามกฎหมาย

* พิศนารถาณ ศูนย์เฝ้าระวังชีพ “นเรนทร” โรงพยาบาลราชวิถี

โดยมีสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่คอยสนับสนุนถ้าสถานการณ์รุนแรงจนเกินกำลังของศูนย์เอราวัณ ในภาพรวมของการเตรียมการ ได้เริ่มมีการเตรียมการตั้งแต่ได้รับข่าวสารว่าจะมีการชุมนุมใหญ่ จึงได้มีการจัดประชุมร่วมกันของหน่วยงานด้านการแพทย์ในกรุงเทพมหานครและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อซักซ้อมความเข้าใจในการปฏิบัติงานให้ตรงกัน โดยมีกรมเตรียมแผนซึ่งสามารถปรับได้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ไว้ 3 ระดับ ดังนี้

2.1 แผนเอราวัณ 1 คือการให้ทุกหน่วยงานที่อยู่ในระบบ EMS เตรียมพร้อมในที่ตั้ง หากเกิดเหตุ ณ ที่ใด ให้หน่วยที่รับผิดชอบพื้นที่ที่อยู่ใกล้ที่สุดเข้าดำเนินการแผนนี้ จะใช้ในการกรณีผู้ชุมนุมมีจำนวนไม่มากและสถานการณ์ ไม่น่าจะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงมากนัก

2.2 แผนเอราวัณ 2 คือการวางกำลังของหน่วย EMS ไว้ 4 ทิศ ขอบพื้นที่การชุมนุมซึ่งมี 4 หน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละทิศ คือศูนย์เอราวัณ วชิระพยาบาล สภากาชาดไทย และกรมการแพทย์ มีการกำหนดพื้นที่รับผิดชอบ ณ จุดเกิดเหตุที่ใกล้พื้นที่การชุมนุมและต้องปลอดภัย อย่างชัดเจนทั้ง 4 ทิศ และกำหนดให้ 4 หน่วยงานหลักดังกล่าวข้างต้น เป็นแม่โซนทำงาน ณ จุดพื้นที่รับผิดชอบร่วมกับหน่วย EMS ของโรงพยาบาลอื่นที่มาสสนับสนุนรวมถึงรถ Basic ด้วย แผนนี้จะใช้ในกรณีมีผู้ชุมนุมรวมตัวกันเป็นจำนวนมากในพื้นที่ที่แน่นอนและสถานการณ์ มีความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงขึ้น

2.3 แผนเอราวัณ 3 คือสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ จะเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการ โดยจะระดมกำลังโรงพยาบาลในเขตปริมณฑล และมูลนิธิต่างๆ เข้าร่วมสนับสนุนศูนย์เอราวัณ แผนนี้จะใช้ในกรณีความรุนแรงขยายเป็นวงกว้าง จนเกินกำลังของศูนย์เอราวัณ

การเลือกใช้แผนใดจะอยู่ในดุลยพินิจของศูนย์เอราวัณ โดยสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ จะทำหน้าที่ในการประสานข้อมูลและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อศูนย์เอราวัณร้องขอโดยเฉพาะการสนับสนุนแผนเอราวัณ 3

นอกจากนี้ ยังได้มีการเชิญบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ทหาร ตำรวจ ตัวแทนปช. ตัวแทนพันธมิตรฯ มาร่วมประชุมชี้แจงแนวทางในการขอความช่วยเหลือทางด้านการแพทย์กรณีหากเกิดความรุนแรง

3. การรับข้อมูล และข่าวสารในภาพรวมของกรุงเทพมหานคร

ใช้ช่องความถี่ของศูนย์เอราวัณ และช่องความถี่ของโรงพยาบาลที่เป็นแม่โซนในแต่ละโซนในข้อ 2.2 ตามแผนเอราวัณ 2 ซึ่งมี 4 หน่วยงาน คือศูนย์เอราวัณ วชิระพยาบาล สภากาชาดไทย และกรมการแพทย์ โดยมีผู้สั่งการของหน่วยงานนั้นๆ เป็นผู้รับผิดชอบในการสั่งการในพื้นที่รับผิดชอบของตน ซึ่งทั้ง 4 หน่วยงานสามารถประสานงานกันได้ หากต้องการการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ถ้าจำเป็น ในด้านข้อมูลและข่าวสารอื่นๆ มักได้มาจากแหล่งข่าวดังนี้

3.1 ข่าวที่มีผู้แจ้งมา เช่น ผู้บังคับบัญชา อาจเป็นคำสั่งนโยบาย หรือข้อมูลจากหน่วยงานหรือหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์เอราวัณ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ ตำรวจ ทหาร มูลนิธิ ประชาชน เป็นต้น

3.2 ข่าวที่ต้องแสวงหาด้วยตนเอง เช่น การได้ยิน ได้ฟัง หรือจากการพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องก็ตาม จากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ต่าง ซึ่งต่อมามีการควบคุมการทำงานของสื่อโดยกฎหมาย ทำให้มีข่าวสื่อต่างๆ นานา เกิดขึ้นมากมาย ฉะนั้นข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ไม่ว่าจะมาจากช่องทางไหน ต้องเกาะติดและติดตามความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ทันต่อเหตุการณ์ นำมาประมวลเป็นข้อมูลรวม เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นตัวช่วยในการวิเคราะห์การเตรียมพร้อมในด้านต่างๆ ของทีมงาน ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมบุคลากร อุปกรณ์เวชภัณฑ์ หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ต้องนำมาวิเคราะห์โดยไม่ตื่นตระหนกจนเกิดเหตุ โดยเฉพาะข่าวที่เกี่ยวข้องด้านความมั่นคง หรือการย้าย ไม่ว่าจะเป็นจากฝ่ายใดก็ตาม

4. การประเมินวิเคราะห์ข้อมูลและข่าว

ในสถานการณ์เช่นนี้ เป็นเรื่องยากในการที่จะได้ข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรง การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงของการชุมนุม โดยต้องเกาะติดและติดตามข่าวในด้านของผู้ชุมนุมและของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงที่สำคัญคือการไม่ตื่นตระหนกกับข่าวสารบางเรื่องจนเกิดเหตุ และต้องวิเคราะห์สถานการณ์อย่างมีสติให้รอบด้าน ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้วิเคราะห์ได้ว่า รัฐบาลอาจสลายการชุมนุม (ต่อมามีการบัญญัติศัพท์ใหม่ๆ เช่นการกระชับพื้นที่ การขอคืนพื้นที่และผู้ออกการร้าย) โดยอาจใช้แก๊สน้ำตา หรืออื่นๆ ที่นำมาสู่ความรุนแรง ซึ่งทำให้ประเมินความเสี่ยงของสถานการณ์ได้ ดังนี้

4.1 น่าจะมีผู้ได้รับผลกระทบจากแก๊สน้ำตาทั้งที่เป็นประชาชนผู้ชุมนุมและทีมกู้ชีพที่เข้าไป ช่วยเหลือ ทำให้เกิดการระคายเคืองต่อเยื่อต่างๆ ของร่างกาย ทั้งที่ตา ทางเดินหายใจ ทางเดินอาหาร รวมทั้งผิวหนังด้วย

4.2 น่าจะมีผู้ได้รับบาดเจ็บ จากการวิ่งหนีอย่างสับสนอลหม่าน และอาจเกิดการสะดุด พลัดตกหกล้ม

4.3 น่าจะมีผู้ตกใจ เสียขวัญ หรือเป็นลม

4.4 น่าจะมีผู้ที่มีอารมณ์โกรธแค้น จนอาจเกิดการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหาร ทำให้เกิดความรุนแรงถึงการบาดเจ็บหรือสูญเสียชีวิต

4.5 อาจจะมีบุคคลที่สาม หรือผู้ที่ต้องการเข้ามาก่อความไม่สงบ หรือมีผู้ดื่มแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดชนิดอื่น แอบแฝงอยู่ในกลุ่มผู้ชุมนุม ซึ่งอาจนำมาสู่ความรุนแรง เช่น การใช้ปืน การใช้ระเบิด เป็นต้น

การวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อนำมาสู่การเตรียมอุปกรณ์ เวชภัณฑ์และแนวทางที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสมกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งจะกล่าวต่อไป

5. การวางแผนรับสถานการณ์ของโรงพยาบาลราชวิถี

โรงพยาบาลราชวิถี ได้รับมอบหมายจากกรมการแพทย์ โดย ก. รับผิดชอบบริเวณสะพานเทวกรรม ในช่วงที่มีการชุมนุมที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า

ข. รับผิดชอบบริเวณพื้นที่ถนนราชปรารภ ในช่วงที่มีการชุมนุมที่ราชประสงค์ (ซึ่งต่อมามีบริเวณถนนราชปรารภได้เกิดการปะทะกันขึ้น ทำให้ต้องถอยร่นมายังที่ที่ปลอดภัย)

จากการที่โรงพยาบาลราชวิถี ได้รับมอบหมายดังกล่าวและเคยมีประสบการณ์จากการถอดบทเรียนการสลายการชุมนุม เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 จึงพอมิตันทุนในการวางแผนรับสถานการณ์ครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย

๕. การเตรียมบุคลากรในทีมโรงพยาบาลราชวิถี

5.1 บุคลากรประจำ มอบหมายงานตามหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงาน และเพิ่มทีมที่ปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละช่วง

5.2 อาสาสมัคร คือ ผู้ที่เคยลงทะเบียนไว้ล่วงหน้าในการที่จะอาสาตัวเข้ามาช่วยทั้งพยาบาลและเจ้าหน้าที่กู้ชีพ ซึ่งทุกคนต้องผ่านการอบรม หรือมีองค์ความรู้และมีประสบการณ์ในงาน EMS ตามเกณฑ์ของหน่วยงาน ซึ่งกำลังพลในส่วนของอาสาสมัครนับเป็นกำลังพลที่สำคัญ ที่จะช่วยสนับสนุนส่วนราชการให้มีกำลังพลที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการมีผู้เจ็บป่วยเป็นจำนวนมากเกินกำลังปกติของเจ้าหน้าที่เวรประจำ

ในส่วนของศูนย์กู้ชีพ “นเรนทร” โรงพยาบาลราชวิถี ได้จัดเตรียมบุคลากรซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ประจำและอาสาสมัครดังกล่าวข้างต้น ทำให้ไม่ขาดแคลนกำลังพลในการปฏิบัติงาน ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่ควรนำมาพิจารณาใช้ในการวางแผนเตรียมบุคลากรในภาวะภัยพิบัติ โดยอาจใช้วิธีชี้แจงทะเบียนอาสาสมัครไว้เป็นการล่วงหน้า

ในการจัดเตรียมบุคลากรในทีม ควรมีตารางรายชื่อผู้ปฏิบัติงานในแต่ละทีมอย่างชัดเจน ซึ่งประกอบด้วยแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่กู้ชีพ หรือนักการอื่นๆที่เหมาะสมตามระดับของโรงพยาบาลฉุกเฉินในสถานการณ์นั้นๆ อาจมีการเรียงลำดับการออกปฏิบัติการของรถในแต่ละคัน เช่น คันที่ 1 จะออกปฏิบัติการได้ภายในเวลา 5 นาที คันที่ 2 จะออกปฏิบัติการได้ภายในเวลา 15 นาที และคันที่ 3 จะออกปฏิบัติการได้ภายในเวลา 30 นาที เป็นต้น ไม่เรียงกันตามลำดับ เมื่อไว้ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นต้องส่งรถพยาบาลฉุกเฉินมากกว่า 1 คันออกไปสนับสนุนเหตุการณ์ที่เกิดความรุนแรงขึ้น ทั้งนี้เพื่อสะดวกต่อบุคลากรในการบริหารเวลา ที่จะต้องมาปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและทันทั่วถึงกับเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น เนื่องจากการจัดบุคลากรในลักษณะ Stand by เช่นนี้ ผู้ปฏิบัติงานมักเกิดความวิตกกังวล เพราะไม่รู้ว่าจะสถานการณ์จะรุนแรงเมื่อใดและจะต้องออกปฏิบัติงานเมื่อไร การใช้วิธีนี้ จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถบริหารเวลาตัวเองได้ง่ายขึ้น ทำให้ไม่รู้สึกวิตกกังวลและเครียดจนเกินไป

๖. การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากร

มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบว่า ใครเป็นหัวหน้าทีมในการสั่งการทั้งหมด (Commander) ใครเป็นหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการ และมีหน้าที่สั่งการ ณ จุดเกิดเหตุ (Field Commander) ใครเป็นลูกทีม และแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่เช่นไร ในสภาพความเป็นจริง ยังคงเกิดความสับสนวุ่นวายเสมอ

5.3 การเตรียมอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ จัดหาให้มีอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งต้องสอดคล้องกับการที่ได้ประเมินสถานการณ์ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 4

โดยการเตรียม อุปกรณ์ป้องกันตัวผู้ช่วยเหลือ ถ้ามีการใช้แก๊สน้ำตา ได้แก่ แว่นตา ถุงมือ เสื้อกาวน์จัดเตรียมน้ำสะอาด

สำหรับชำระล้างอวัยวะ ที่สัมผัสแก๊สน้ำตาอีกด้วย สิ่งหนึ่งที่จะลืมไม่ได้ คืออุปกรณ์และเวชภัณฑ์พื้นฐานที่ใช้ในการทำบาดแผล ซึ่งต้องมีจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว ในข้อ 4

ในการปฏิบัติงานจริง ศูนย์กู้ชีพ “นเรนทร” ได้จัดรถเฉพาะ 1 คัน สำหรับจัดเตรียมอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ที่จำเป็น ไว้อย่างครบถ้วน เพื่อเตรียมพร้อมในการปฏิบัติงานโดยตรง และสนับสนุนอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ให้แก่รถพยาบาลฉุกเฉินคันอื่นๆ ในทีมด้วย

5.4 การติดต่อสื่อสาร มีการวางแผนกำหนดการใช้ช่องทางความถี่ของวิทยุสื่อสาร เพื่อประสานงานในขณะปฏิบัติงาน

6. การสร้างระบบต่างๆที่เกี่ยวข้อง

6.1 ระบบการประสานงานกับทีมรถพยาบาลฉุกเฉินที่มาสนับสนุน มีการประสานงานประชุมปรึกษาหารือโดยเฉพาะเมื่อมีการปรับแผน ร่วมกับหัวหน้าของหน่วยต่างๆที่มาสนับสนุน เพื่อให้เข้าใจกับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนให้เข้าใจตรงกัน มีการจัดลำดับการปฏิบัติงานของรถพยาบาลฉุกเฉินในแต่ละหน่วยและการจัดลำดับเวรการพักผ่อนของแต่ละหน่วยงาน ไว้เป็นการล่วงหน้า

6.2 ระบบการส่งต่อผู้เจ็บป่วยไปยังสถานพยาบาลที่เหมาะสม มีการวางแผนการนำส่งโรงพยาบาลต่างๆ ตามขีดความสามารถในการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลนั้นๆ หมุนเวียนกันไปในแต่ละครั้งที่น่าส่ง เพื่อไม่ให้มีผู้ป่วยไปกระจุกตัวที่โรงพยาบาลใด โรงพยาบาลหนึ่งมากเกินไป โดยประสานงานโรงพยาบาลภาครัฐและภาคเอกชน ในพื้นที่ใกล้เคียงโรงพยาบาลราชวิถี ให้เข้ามามีส่วนร่วม มีการติดต่อขอความร่วมมือ ในการนำส่งผู้เจ็บป่วยและวางแผนจัดลำดับการนำส่งผู้เจ็บป่วย เรียงตามความรุนแรงและตามขีดความสามารถของโรงพยาบาลนั้นๆ

6.3 ระบบการคัดแยกผู้เจ็บป่วย จัดให้มีแพทย์เป็นผู้ทำการคัดแยกความรุนแรง และเป็นผู้พิจารณาโรงพยาบาลที่จะนำส่งเพื่อป้องกันการส่งผู้เจ็บป่วยไปกระจุกตัว ณ โรงพยาบาลใด โรงพยาบาลหนึ่งมากเกินไปและจากประสบการณ์การสลายการชุมนุมเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 ซึ่งพบว่าการใช้ป้ายที่เป็นสีสากลได้แก่ ป้ายข้อมือสีแดงและสีเหลือง ทำให้เกิดปัญหาตามมาเพราะเป็นสีสัญลักษณ์ของผู้ชุมนุมที่ยุ่กันคนละขั้วการเมือง ในการเตรียมแผนครั้งนี้ จึงจัดป้ายที่ไม่ระบุสีทั้ง 2 สีดังกล่าว มีเพียงป้ายที่ระบุด้วยตัวหนังสือว่า ผู้ป่วยเร่งด่วน หรือไม่เร่งด่วน เท่านั้น

6.4 ระบบความปลอดภัย

6.4.1 กรณีที่ได้รับการร้องขอให้ออกไปช่วย ให้ยึดคำสั่งของผู้สั่งการเท่านั้น

6.4.2 กรณีได้รับคำสั่งให้ออกปฏิบัติงาน ให้ยึดหลัก Scene – size – up

6.4.3 ขณะปฏิบัติงาน ให้คล้องบัตรเฉพาะของผู้ปฏิบัติงาน ที่หน่วยงานจัดหาให้ตลอดเวลา

7. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขในขณะนั้น

เนื่องจากสถานการณ์การชุมนุม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่ตลอดเวลา แผนที่ว่าไว้ จึงต้องถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น บางครั้งต้องพบกับปัญหาอุปสรรค ซึ่งต้องถือว่าเป็นแบบฝึกหัดให้ทุกฝ่ายได้เรียนรู้ เรื่องที่ทุกคนไม่เคยคาดคิดมาก่อนคือสถานการณ์ที่เกิดความรุนแรงจากการใช้อาวุธปืนตลอดจนอาวุธสงคราม จนบานปลายถึงเข้าชั้นจลาจล ทำให้เกิด

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานมากมาย ดังนี้

7.1 ความไม่ปลอดภัย

7.1.1 เมื่อมีการร้องขอความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือ ณ จุดที่เกิดเหตุได้เพราะไม่ปลอดภัย

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. ให้ผู้ชุมนุมนำผู้บาดเจ็บมาส่ง ณ จุดคัดแยกที่ทีมงานเห็นว่าใกล้ที่เกิดเหตุมากที่สุดและต้องปลอดภัยโดยมากผู้ชุมนุมใช้วิธีให้ผู้บาดเจ็บนั่งตรงกลางระหว่างคนขับและผู้ช่วยเหลืออีกคนหนึ่ง ลักษณะคล้ายแซนวิช นับเป็นการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านอีกลักษณะหนึ่ง

ข. เมื่อมีผู้ร้องขอความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใด โดยที่ผู้ร้องขอต้องการให้ทีมงานเข้าไปช่วย ณ จุดเกิดเหตุ ให้ทีมงานฟังคำสั่งอย่างเคร่งครัดจากผู้สั่งการที่ได้รับมอบหมายในการตัดสินใจเท่านั้น

ค. ถ้าได้รับคำสั่งให้ออกไปช่วยนอกโรงพยาบาล จะมีการประสานงานไปยังหน่วยทหารให้ช่วยอำนวยความสะดวก ก่อนออกปฏิบัติการทุกครั้ง ซึ่งต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าเหตุการณ์นั้นปลอดภัยที่สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้

ง. ตัดบัตรประจำตัวสำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานตลอดเวลา

จ. ไม่ควรถ่ายรูป โดยเฉพาะการใช้แฟลช

7.1.2 เมื่อได้รับการร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ช่วยขนย้ายลำเลียงบุคลากรทางการแพทย์ที่พกอยู่ในขอยางน้ำซึ่งเป็นเขตอันตราย ประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล ทั้งในและต่างประเทศที่มาฝึกอบรมในประเทศไทย ทำให้สูญเสียต่อความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานที่จะเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. ฟังคำสั่งและแนวทางปฏิบัติจากผู้สั่งการอย่างเคร่งครัด

ข. ประสานงานทหารในพื้นที่ให้ทราบวัตถุประสงค์ เพื่ออำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัย โดยให้ทหารเข้าไปเคลียร์พื้นที่ก่อน และช่วยนำทางให้โรงพยาบาลฉุกเฉินเข้าไปยังพื้นที่ดังกล่าว

ค. ขณะปฏิบัติงาน ไม่ควรลุกลี้ ลุกลน จนดูผิดสังเกต อาจเกิดความปลอดภัยได้

ง. ตัดบัตรประจำตัวสำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานตลอดเวลา

จ. ไม่ควรถ่ายรูป โดยเฉพาะการใช้แฟลช

7.1.3 มีการยิงกันบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ทำให้โรงพยาบาลราชวิถี เป็นพื้นที่อันตราย เพราะกระสุนปืนอาจหลงเข้ามาในโรงพยาบาลและอาจมีผู้ชุมนุมวิ่งหนีเข้ามาในโรงพยาบาล

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. ฟังคำสั่งและแนวทางปฏิบัติจากผู้สั่งการอย่างเคร่งครัด

ข. ผู้บริหารโรงพยาบาล สั่งการให้ปิดประตูด้านอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และถ้ามีผู้บาดเจ็บ ให้ใช้ประตูทางด้านข้างโรงพยาบาล ผังตรงข้ามโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

ค. ผู้บริหารโรงพยาบาล สั่งการย้ายผู้ป่วยจากตึกสะอาด ซึ่งอยู่ติดอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมายังตึกสิรินธร เพื่อป้องกันกระสุนที่อาจหลงเข้ามาซึ่งจะเกิดอันตรายต่อผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่ได้

ง. ตัดบัตรประจำตัวสำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานตลอดเวลา

จ. ห้ามบุคลากรอื่น หรือออกมาดูเหตุการณ์บริเวณหน้าต่าง

หรือระเบียง ของตึกในโรงพยาบาล โดยเฉพาะในเวลากลางคืน เพื่อความปลอดภัย

ฉ. ภายหลังได้รับการสนับสนุนสื่อกระแส จากสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ จำนวน 20 ตัว ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสบายใจขึ้น ถึงแม้ว่าจะป้องกันกระสุนปืนไม่ได้ทุกชนิด แต่ก็ยังดีกว่าไม่มี เพราะกระสุนปืนอาจหลงเข้ามาในโรงพยาบาล นอกจากนี้ อาสาสมัครกู้ชีพ ได้นำหมวกนิรภัยมาสนับสนุนให้ใช้เป็นอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสบายใจขึ้นอีกระดับหนึ่ง เพราะได้รับอุปกรณ์เพิ่มมาอีกชนิดหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะป้องกันไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์

7.1.4 มีข้อมูลข่าวสารในลักษณะที่ว่า รถพยาบาลเป็นรถที่ชนอาวุธ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความไม่ปลอดภัยจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกับความเป็นจริงของทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายทหารก็เข้าใจว่ารถพยาบาลชนอาวุธให้ นปช. และฝ่าย นปช. ก็เข้าใจว่ารถพยาบาลชนอาวุธให้ฝ่ายทหาร

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. ฟังคำสั่งและแนวทางปฏิบัติจากผู้สั่งการอย่างเคร่งครัด เมื่อต้องออกปฏิบัติงาน นอกโรงพยาบาล

ข. ประสานงานทหารในพื้นที่ให้ทราบวัตถุประสงค์ เพื่ออำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัย

ค. ขณะปฏิบัติงาน ให้ความร่วมมือเมื่อถูกร้องขอ ในการตรวจรถพยาบาลฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็นการร้องขอจากฝ่ายใดก็ตาม

ง. ต้องมีจริยธรรม ในการปฏิบัติงาน ไม่แบ่งชั้น วรรณะ ไม่เลือกปฏิบัติ เพราะอาจถูกมองว่าไม่เป็นกลาง ทำให้เกิดความหวาดระแวงต่อเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานและเกิดความปลอดภัยได้

7.1.5 อาจเกิดความปลอดภัยขณะปฏิบัติงานในช่วงเคอร์ฟิวส์

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. ฟังคำสั่งและแนวทางปฏิบัติจากผู้สั่งการอย่างเคร่งครัด เมื่อต้องออกปฏิบัติงาน นอกโรงพยาบาล

ข. ประสานงานทหารในพื้นที่ให้ทราบวัตถุประสงค์ เพื่ออำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัย

7.1.6 โรงพยาบาลราชวิถีอาจถูกปิดล้อมเพราะอยู่ใกล้กับสถานที่ที่เกิดการปะทะ ได้แก่ สามเหลี่ยมดินแดง ถนนราชปรารภ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และขอยางน้ำ (โดยเฉพาะในวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2553)

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. ฟังคำสั่งและแนวทางปฏิบัติจากผู้สั่งการอย่างเคร่งครัด

ข. ประสานงานโรงพยาบาลรามธิบดี ในการส่งผู้บาดเจ็บไปรักษาพยาบาล ในกรณีโรงพยาบาลต้องปิดประตู

7.1.7 มีการเผายางทำให้เกิดควัน ผุ่นละอองและอาจมีผลกับระบบทางเดินหายใจ

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. ใช้อุปกรณ์ป้องกันระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ mask N95

**ข้อควรพิจารณา ควรมีการติดตามสุขภาพของประชาชนและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากควัน และผุ่นละออง ดังกล่าว ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

7.2 การติดต่อสื่อสาร

มีการสั่งการและมีผู้ขอความช่วยเหลือมาจากหลายช่องทาง ทำให้สับสน

การแก้ไขในขณะนั้น

ก. พังคำสั่งและแนวทางปฏิบัติจากผู้สั่งการอย่างเคร่งครัด

8. บทเรียนและข้อค้นพบ

8.1 การมีสติของทุกฝ่าย ทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไข ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดี

8.2 ได้เจริญสติของตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติกับ ผู้บาดเจ็บไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดก็ตาม เพราะนอกจากจะสะท้อนถึง การขาดจริยธรรมแล้ว ยังสะท้อนถึงความไม่เป็นกลาง ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อตนเองและองค์กร

8.3 เห็นการร่วมมือประสานงานกันของทุกหน่วยงานในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็ง ของชุมชน

8.4 เห็นความเข้มแข็ง ของอาสาสมัคร โดยนอกจากการ ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ยังสนับสนุนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้ ภาครัฐ โดยไม่ต้องรอให้ภาครัฐร้องขอ เช่น การสนับสนุนหมวก นิรภัย, อาสาสมัครดับเพลิงและการสนับสนุนชุดผจญเพลิงซึ่งต้อง จัดหาไว้ในช่วงเวลาที่มีการเผาขึ้นเตอรวัน ซึ่งเพลิงอาจลุกลามมา ถึงโรงพยาบาลราชวิถี ซึ่งด้านหน้าของโรงพยาบาลเป็นที่ตั้งของถัง ออกซิเจนเหลว

8.5 เห็นจุดอ่อนของอาสาสมัคร ที่ล้วนต้องการเข้าไปช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ เพราะอาสาสมัครทุกคน มาทำงานด้วยใจโดยไม่ได้ คิดถึงค่าตอบแทนใดๆ จนบางครั้งอาจเกิดความไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะในสถานการณ์ครั้งนี้ที่ไม่มีผู้ใดคาดคิดมาก่อนว่าจะมีการใช้ อาวุธร้ายแรง และจะมีการยิงเจ้าหน้าที่ที่เครื่องหมายกาชาด ทำให้ อาสาสมัครส่วนหนึ่งต้องเสียชีวิตลง ซึ่งยังไม่ได้คำตอบว่าเป็นฝีมือ ของฝ่ายใด อย่างไรก็ตาม ขอสดุดีอาสาสมัครทุกคน ที่ได้มีส่วนร่วม ในการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ โดยเฉพาะดวงวิญญาณของอาสาสมัคร ที่เสียชีวิต ขอให้พบแต่ความสงบสุขในสัมปรายภพ

อาสาสมัครทุกคน ควรเรียนรู้ถึงบทเรียนครั้งนี้ เพื่อใช้สติสั่ง ตัวเองทุกครั้งในการทำงาน เพราะจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ คลุกคลีทำงานร่วมกับอาสาสมัครมากกว่า 10 ปี ผู้เขียนเห็นว่า ไม่มีใครสั่งอาสาสมัครได้ในทุกเรื่องอย่างที่คิด ซึ่งถ้าเป็นเหตุการณ์ ธรรมดาๆ ก็คงไม่เกิดการสูญเสีย แต่ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่สูญเสียถึง อาสาสมัครควรต้องเอาสติสั่งตัวเองทุกครั้ง เพื่อไม่ให้เกิดอันตราย ต่อตัวเอง

8.6 เห็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการนำส่งผู้บาดเจ็บ โดยการ ให้ผู้บาดเจ็บนั่งซ้อนรถมอเตอร์ไซด์ด้านหลังคนขับและมีอีกคนนั่ง ประกบบแบบแอมเบอร์เกอร์ เห็นการสร้างค่ายฝึกด้วยไม้ไผ่และ ยางรถยนต์ เห็นการจุดโคมไฟขับไล่เสียดีคอปเตอร์ เห็นการใช้พลุ ต่อสู้กับกระสุนปืน เป็นต้น

8.7 ได้รู้จักคำศัพท์ใหม่ๆ ที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน เช่น ขอดิน พันที่ การกระชัพันที่ ผู้ก่อการร้าย แผนดาวฤกษ์ ยุทธศาสตร์ตา ต่อตา พันต่อพัน ยุทธศาสตร์ตามไปดู เป็นต้น

9. สิ่งที่น่าสนใจ

9.1 ที่มงานทุกคนปลอดภัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจและดีใจ เป็นที่สุด

9.2 ได้มีส่วนร่วม ในการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บในสถานการณ์

ครั้งประวัติศาสตร์เช่นนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่มีแต่ความสูญเสีย สลดหดหู่ และขมขื่นใจก็ตาม แต่ถือได้ว่าเป็นบทเรียนแห่งชีวิตที่ผู้เขียนจะไม่มีวันลืมเลือน

9.3 ได้เจริญสติตนเองในการไม่เลือกปฏิบัติกับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดก็ตาม

9.4 สามารถถอดบทเรียน จนสำเร็จลุล่วงเป็นต้นฉบับนี้

ข้อควรพิจารณา

1. ควรมีอุปกรณ์ป้องกันตนเองที่เหมาะสม ในสถานการณ์เช่นนี้ หรือไม่ อย่างไร

2. ควรมีการประกันชีวิตแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง อย่างทั่วถึง และครอบคลุม

3. การสร้างขวัญกำลังใจและค่าตอบแทนที่ยุติธรรม โดยเฉพาะการอยู่เวร Standby

4. การพิจารณาบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ความเป็นมาด้วยความสมัครใจและมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานและมององค์ความรู้ในสถานการณ์เช่นนี้

5. ควรมีการทบทวนและถอดบทเรียน ถ้าเป็นไปได้ควรร่วมกันกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะอาจจะเกิดสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันกับสถานการณ์เช่นนี้ขึ้นอีกในอนาคต

6. การทำตัวเป็นกลาง ไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะถือว่าการผิดจริยธรรมต่อวิชาชีพ

สรุป

สถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองที่ผ่านมาตลอดระยะเวลา 2 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคม – พฤษภาคม 2553 ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ตระหนักและให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมรับมือ ซึ่งการวางแผนเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ ต้องใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เพราะสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีผู้ใดคาดคิดมาก่อนว่า สถานการณ์จะเกิดความเสี่ยงและบานปลายจนเกิดความสูญเสียกับทุกฝ่าย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะเกิดปัญหาและอุปสรรคมากมาย แต่ทุกฝ่ายก็สามารถร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ฝ่าฟันวิกฤตจนสถานการณ์คลี่คลายลง แม้จะยังคงหลงเหลือร่องรอยของความสูญเสีย ความเศร้าใจ ความสลดหดหู่ ให้เราทุกคนได้รับรู้และจดจำไปนานแสนนาน สิ่งหนึ่งที่นับว่ามีค่ายิ่ง คือการถอดบทเรียนที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการทบทวนข้อผิดพลาดและปัญหาอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต นอกจากนี้ยังทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะบุคลากรทางสาธารณสุข ได้เรียนรู้อย่างมีสติและเจริญสติตนเองในการปฏิบัติงาน ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งและความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในทุกแง่มุม ซึ่งการเจริญสติตนเอง จะช่วยให้มีความเป็นกลาง ไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อันเป็นการผิดจริยธรรมต่อวิชาชีพ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกความพร้อมด้านจิตใจของผู้ที่จะต้องปฏิบัติงาน ท่ามกลางความขัดแย้งด้านความคิดที่รุนแรง เพราะสถานการณ์เช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต トラบใดที่ความขัดแย้งของคนไทยยังคงร้าวลึกและยังไม่ได้รับการเยียวยา